

Velmi kladně hodnotíme i to, že je práce psána anglicky, což umožní její širší dopad a zvýší povědomí o polském výzkumu v zahraničí. Právě jazykovou bariéru a rozdílnost výzkumu považujeme za jeden z největších problémů současné literární onomastiky.

LITERATURA

- CYZMANOVÁ, M. (2009): *Osobowe nazwy własne w dziele literackim z perspektywy jego ontologii*. Toruń: Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- DEBUS, F. (2002): *Namen in literarischen Werken. (Er-)Findung – Form – Funktion*. Mainz – Stuttgart: Akademie der Wissenschaften und der Literatur – Franz Steiner Verlag.
- DVOŘÁKOVÁ, Ž. (2017): *Literární onomastika. Antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
- ODALOŠ, P. (2012): *Literárny má v slovenskej literatúre*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Agnieszka K o ł o d z i e j (Wrocław)

ГРИГОРІЙ Л. АРКУШИН: СЛОВНИК ЗООНІМІВ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ, А–Я. ПП ІВАНЮК В. П., Луцьк 2016, 288 с., ISBN 9789666006724

V roce 2016 vydalo Západopoleské onomasticko-dialektologické centrum Východoevropské národní univerzity Lesji Ukrajinky publikaci nazvanou *Словник зоонімів північно-західної України*. Tuto lexikografickou práci pečlivě zpracoval, uspořádal a k tisku připravil prof. Hryhorij Arkušyn. Už samotný titul výše zmíněného slovníku napovídá, že se jedná o dílo onomastické, jehož obsah je věnován jednomu z komponentů bionymického plánu jazyka, totiž zoonymii. Recenzovaný slovník si zaslouží pozornost zejména z toho důvodu, že se řadí mezi několik vzácných lexikografických zpracování týkajících se zvířecích jmen a přináší také hodně cenných informací o zoonymické soustavě na území Ukrajiny.

Je známo, že zoonomastika patří k jedné z nejmladších částí onomastiky a počet odborných textů, v nichž se vědci zaměřují na zkoumání zoonym, jejich formální a sémantickou analýzu, nelze srovnávat se zpracováními popisujícími pojmenovací soustavu jiných onymických kategorií, jako např. antroponymie či toponymie. Avšak je třeba zdůraznit, že se v průběhu posledních třiceti let počet prací z této oblasti významně zvýšil, bohužel nikoli ve stejném rozsahu ve všech slovanských

zemích. Kromě článků se objevují i monografická zpracování, konferenční sborníky a slovníky.

Probíráme-li se tématy spojenými se zoonymií, je skoro nemožné nezmínit vědeckou činnost prof. Stefana Warchoła, jenž je bezesporu významnou osobností nejen polské, ale i slovanské zoonomastiky. Z jeho pera vzniklo množství prací, v jejichž čele stojí pěťisvazkové dílo prezentující vlastní jména slovanských zvířat nazvané *Słownik etymologiczno-motywacyjny słowiańskiej zoonimii ludowej* (viz Warchoł, 2007, 2009, 2011, 2014, 2016), dohromady tvořící vzorové zpracování pro zoonomastiku. Znatelně k vývoji ukrajinských zoonymických výzkumů přispěl prof. Mihajlo Ivanovič Sjusko (srov. Sjusko, 1988, 2011). Zdá se, že tyto práce byly jedním z rozhodujících podnětů k vydání recenzovaného slovníku.

Lexikonu předchází krátká předmluva, v níž autor přibližuje analyzované téma, popisuje způsob shromažďování materiálu a makrostrukturu díla, dále zde prezentuje seznam použité literatury. V ukrajinské vědecké terminologii, stejně jako např. polské, české a slovenské, se termín zoonymum využívá pro označení vlastního jména jednotlivce – zvířete, např. *Azor, Bagira, Kajtek, Max, Zoe* apod. Avšak už v úvodní pasáži autor upozorňuje na specifický status toho termínu a dvojí možnost jeho definování: jako vlastního jména zvířete, ve smyslu komponentu onymické roviny jazyka, a také jako jména obecného, komponentu apelativní slovní zásoby. Zároveň zdůrazňuje, že se v tomto slovníku pojmem zoonymum rozumí pouze vlastní zvířecí jméno. Dále věnuje pozornost významným, už dříve zmíněným, badatelům zoonymie, zejména M. I. Sjuskovi, S. Warchołovi a P. P. Čučkovi, a uvádí jejich nejdůležitější publikace.

Materiálovou základnu pro zpracování slovníku tvoří různé záznamy studentů Východoevropské národní univerzity Lesji Ukrajinky, mj. domácí úkoly, diplomové práce, jakož i podklady sebrané autorem, shromažďované v průběhu posledního čtvrtstoletí. Většinou se jedná o materiál pocházející z území Ukrajiny, jen zřídka byly využity záznamy mimo Ukrajinu. H. Arkušyn jmenuje následující oblasti, z nichž byly zdroje vyexcerpovány: Brestská oblast, Volyňská oblast, Lvovská oblast, Rovenská oblast, Ternopilská oblast, Chmelnycká oblast. V každé lokalitě navíc vymezuje další rajóny. Badatel zkoumá především jména domácích zvířat, ale v úvahu bere také jména divokých a dekorativních zvířat jako např. křečků, králíků, želv, papoušků, akvarijních rybek apod. Při popisu jmen různých druhů zvířat autor přejímá terminologii uvedenou ve *Словнику української ономастичної термінології* vytvořeném Dmitrem Bučkem a Natalií Tkačovovou (Бучко – Ткачова, 2012). Pro označení těchto onym používá následující termíny: *ваконім* – vlastní jméno krávy, vola, *зипонім* – vlastní jméno koně, *капронім* – vlastní jméno kozy, *кінонім* – vlastní jméno psa, *кунікулонім* – vlastní jméno králíka, *овіонім* – vlastní jméno ovce, berana, *орнітонім* – vlastní jméno ptáka, *порконім* – vlastní jméno svině, vepře, *феліонім* – vlastní jméno kočky. Ne u všech jmen je ale zavedení takové nomenklatury možné. Ve zmiňovaném materiálu můžeme sledovat

i názvy zvířat, pro něž dosud nebyly navrženy odborné, onomastické termíny. Nejčastěji se jedná o jména hlodavců jako např. myš, křeček, potkan nebo jména tzv. zvířat exotických či akvarijních jako např. želva, morče, akvarijní rybka apod. V případě výskytu jmen vztahujících se k těmto druhovým názvům ponechává autor vedle prezentovaného jména apelativní název určující druh zvířete. Existují však situace, kdy popisovaný materiál vyžaduje další specifikaci nebo vysvětlení. Takový postup se uplatňuje ve skupině ornitonym, v níž jsou kromě nadřazeného termínu také zavedeny jednotlivé druhové názvy ptáků jako kachna, slepice, papoušek, kohout, čáp, husa apod. To platí i v případě názvů mláďat (např. tele, kůzle, hříbě) a také pojmu kinonymum, v jehož mezích autor rozlišuje kromě obvyčejných psů, jako např. domácích, hlídacích, také psy lovecké.

Stavba slovníkových hesel se zdá velmi přehledná. Každé heslo – zoonymum je tištěné tučným písmenem. Vedle jména v závorkách jsou umístěny poznámky týkající se regionální výslovnosti, dále jsou vyjmenovány, s ohledem na jejich produktivitu, tvary zoonym a přesné lokality, v nichž se tato jména vyskytují. Bohužel ne u všech jmen jsou uvedeny motivace, což samozřejmě omezuje určení motivačního zdroje vlastního jména a jeho případné zařazení do klasifikační skupiny. Pokud je motivace zaznamenána, uvádí se v uvozovkách a kurzívou.

Recenzované dílo obsahuje 3 375 slovníkových hesel prezentovaných vlastními zvířecími jmény, přičemž počet jejich nositelů nelze s tímto číslem srovnávat, je samozřejmě několikanásobně větší. Ze všech druhů zvířat jsou nejpočetněji zastoupeni psi, kočky, krávy, koně, svině, ptáci, v menší míře pak kozy, králíci, ovce apod. Inventář zvířecích jmen je rozmanitý a vyznačuje se pestrou škálou motivačních zdrojů. K produktivním motivacím patří ty, jež popisují vnitřní a vnější vlastnosti zvířete, jeho charakteristické znaky, zvyky, podobnosti s jinými druhy zvířat, např. *Білушка* „білої масті“ (Аркушин, 2016, s. 31), *Малиш* „малого розміру“ (Аркушин, 2016, s. 143), *Розулька* „великі роги“ (Аркушин, 2016, s. 217), *Балярін* „йде, як балярина“ (Аркушин, 2016, s. 17), *Сталін* „дуже агресивний“ (Аркушин, 2016, s. 241), *Пірат* „немає одного ока“ (Аркушин, 2016, s. 194), *Шархан* „подібний на тигра“ (Аркушин, 2016, s. 279), *Хуба-Буба* „постійно щось жує“ (Аркушин, 2016, s. 264); jména vycházející z antroponym nebo zoonym, nejčastěji známých z filmů a knih, např. *Атос* „ім'я з фільму <<Три мушкетери>>“ (Аркушин, 2016, s. 15), *Том* „із мультфільму <<Том і Джері>>“ (Аркушин, 2016, s. 250); jména, příjmení nebo přezdívkou majitele či příbuzného, občas i souseda, např. *Борик* „від імені попереднього власника“ (Аркушин, 2016, s. 37), *Попічка* „прізвище господаря Попіка“ (Аркушин, 2016, s. 198); temporální názvy a názvy narozeninové¹ např. *Стара* „стара за віком“

¹ Temporální názvy jsou jména, pro něž je motivačním zdrojem doba narození zvířete (např. měsíc) nebo jeho věk (mladý, starý) apod. V případě narozeninových názvů se zvířeti dává to jméno, jež se v kalendáři/ročence vyskytuje v den jeho narození.

(Аркушин, 2016, s. 241), *Люта* „народжена в лютому“ (Аркушин, 2016, s. 138), *Августа* „народилася в серпні“ (Аркушин, 2016, s. 9), *Варвара* „народжена на Варвари“ (Аркушин, 2016, s. 49). Ve slovníku můžeme také nalézt názvy vzpomínkové, spojené mj. s nějakou osobou, událostí, příběhem, místem nálezu nebo koupě zvířete, např. *Бабина Гора* „знайдений в урочищі Бабина Гора“ (Аркушин, 2016, s. 15), *Льоня* „подарований дядьком Леонідом“ (Аркушин, 2016, s. 137); jména zvukomalebná jako např. *Чик* „від звуку, який видає птах“ (Аркушин, 2016, s. 271), *Акорд* „гарно гавкає“ (Аркушин, 2016, s. 10), *Кві* „постійно квікає“ (Аркушин, 2016, s. 107); jména vycházející z hydronym např. *Байкал* „від назви озера“ (Аркушин, 2016, s. 16), *Дунай* „від назви річки“ (Аркушин, 2016, s. 80), z toponym např. *Ріо* „від назви міста“ (Аркушин, 2016, s. 216), z chrematonym např. *Пепса* „від назви Пепсі-Кола“ (Аркушин, 2016, s. 191), *Лаціо* „від італійського футбольного клубу“ (Аркушин, 2016, s. 127), *Лада* „на честь марки хазяйського автомобіля“ (Аркушин, 2016, s. 122) a množství jiných zdrojů inspirace.

Samozřejmě jedno zoonymum může vyjadřovat několik různých motivačních zdrojů v závislosti na obrazotvornosti, fantazii či asociaci tvůrce názvu, např. *Бакс* (pes), „куплений за долари“ a *Бакс* (papoušek) „зелений, як долар“ (Аркушин, 2016, s. 17); *Жук* (pes) „чорної масті“ a *Жук* (kůň) „дуже повільно ходить“ (Аркушин, 2016, s. 85–86), *Амур* (pes) „пляма на шерсті схожа на серце“, „взято з грецької міфології“, „із кінофільму <<Собака на сіні>>“ (Аркушин, 2016, s. 12) apod.

V procesu pojmenování zvířat se stejně jako u antroponym jednotlivé jméno používá vzhledem k několika pojmenovávaným objektům – živým bytostem. V analyzovaném slovníku může být jedno zoonymum využito pro identifikaci různých druhů zvířat. Nejvíce, až devět druhů zvířat, dostala jména: *Күзя* (kočka, pes, svině, kůň, býk, kozel, králík, křeček, morče) a *Соня* (kráva, kočka, pes, svině, kůň, kohout, zmije, želva, křeček). *Машика* je jméno, jež bylo zaznamenáno u osmi různých druhů zvířat (kráva, kůň, kočka, koza, svině, papoušek, pes, morče), u sedmi druhů zvířat se vyskytují jména jako např. *Васька* (kočka, svině, kůň, pes, kráva, býk, kohout), *Мася* (kočka, kráva, svině, pták, ovce, pes, králík), *Тайсон* (pes, býk, křeček, králík, kočka, kůň, pták), *Цицан* (pes, kočka, kůň, býk, králík, svině, kráva). Vzhledem k šesti různým druhům zvířat jsou používána jména jako např. *Ася* (kočka, ovce, kráva, pes, papoušek, kůň), *Ляля* (kočka, kůň, pes, koza, kráva, svině), *Сніжок* (kočka, pes, myš, králík, býk, koza), *Чорна* (kráva, pták, kůň, kočka, koza, svině), k pěti druhům např. *Аза* (kočka, pes, kráva, kůň, koza), *Белка* (pes, kočka, kráva, kůň, koza), *Мушка* (pes, kráva, kočka, koza, kůň), *Пушинка* (kočka, pes, kráva, králík, křeček), ke čtyřem např. *Буржуї* (pes, svině, kočka, býk), *Малишка* (kráva, pes, kůň, kachna), *Раба* (kráva, slepice, kůň, svině), ke třem druhům např. *Амур* (pes, kočka, býk), *Джері* (pes, kočka, křeček), *Найда* (pes, kočka, ovce), *Торнадо* (pes, kůň, kočka) apod.

Informace týkající se výskytu jmen poukazují na jejich produktivitu v určitých lokalitách. Sám autor konstatuje: „Перераховуємо всі населені пункти, з яких маємо записи, бо це свідчить про поширеність тієї чи тієї клички, напр.: ваконом *Гроня* [грón'а] чи феліонім *Лялям* [л'ал'ам] відомі лише в одному селі, а феліонім *Кузя* [к'уз'а] – у 65, кінонім *Рекс* – у 281 населеному пункті.“ (Аркушин, 2016, s. 7) Mezi nejfrekventovanější jména zaznamenaná na vícero místech patří mj. následující: pro psy – *Барсик*, *Бім*, *Босий*, *Дружок*, *Дунай*, *Жук*, *Муха*, *Мухтар*, *Тонік*, *Тузік*, *Шарик*/*Шарік*; pro kočky – *Васька*, *Маркіза*, *Мурка*, *Мурчик*, *Пушок*, *Рижик*; pro koně – *Гнідий*, *Каштан*, *Орлик*; pro krávy: *Зірка*, *Зорка*, *Лиска*, *Мілка*, *Раба* apod. Jména moderní, cizího původu, jsou převážně typická pro psy, kočky, křečku, králíky, papoušky, avšak objevují se i ve skupině ruozoonum jako např. *Ізаура* (kráva), *Кармен* (kráva), *Лінда* (kůň, kráva), *Марго* (kráva, kůň), *Махмет* (kůň) apod. Objevují se i taková jména, jež jsou projevem zvrhlosti, zábavy nebo slovní hříčky pojmenovatele, jako je tomu v případě jmen *Тайсон* pro křečka, *Тайфун* pro morče nebo *Пекс* pro psa („взято із фрази рекс-пекс-фекс“) (Аркушин, 2016, s. 191).

Ačkoliv autorův popis nezahrnuje klasickou formální a sémantickou klasifikaci spolu s příslušnými poznámkami, je nutné na základě prezentovaných jmen konstatovat, že se v sebraném materiálu vyskytují zároveň jména domácí jak i cizího původu, jména v základní podobě a také jména odvozená či složená.

Словник зоонімів північно-західної України je velmi zajímavá práce, obsahující velké množství informací o repertoáru vlastních jmen ukrajinských zvířat. Z hlediska obsahu a rozsahu analyzovaného území se jedná o dílo mnohem menší než vzorové slovníky zoonum z pera S. Warchoła. Toto dílo je však jedním z mála lexikografických počínů věnovaných zvířecím jménům, jež z hlediska výzkumu představují – právě pro svůj pomíjivý charakter – obtížnou kategorii. Recenzovaný slovník patří bezesporu k důležitým vědeckým zdrojům obohacujícím slovanskou onomastickou literaturu a v blízké budoucnosti se bezpochyby stane silným podnětem pro rozsáhlejší revizi zoonum, jež se objevují v lokalitách, které v tomto slovníku nebyly zohledněny.

LITERATURA

- АРКУШИН, Г. Л. (2016): *Словник зоонімів північно-західної України, А–Я*. Луцьк: ПП Іванюк В. П.
- БУЧКО, Д. – ТКАЧОВА, Н. (2012): *Словник української ономастичної термінології*. Харків: Ранок–НТ.
- СЮСЬКО, М. (1988): *Статус зоонима в онимической системе: ономаσιологический аспект*. Киев: УМК ВО.
- СЮСЬКО, М. (2011): *З народного джерела: карпатоукраїнський зоонімікон у контексті інших слов'янських (і неслов'янських) мов*. Ужгород.

- WARCHOŁ, S. (2007): *Słownik etymologiczno-motywacyjny słowiańskiej zoonimii ludowej. Słowiańskie nazwy własne zwierząt domowych i udomowionych zwierząt dzikich w środowiskach wiejskich*. Tom I: Bawoły, byki, konie, woły. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- WARCHOŁ, S. (2009): *Słownik etymologiczno-motywacyjny słowiańskiej zoonimii ludowej. Słowiańskie nazwy własne zwierząt domowych i udomowionych zwierząt dzikich w środowiskach wiejskich*. Tom II: Krowy. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- WARCHOŁ, S. (2011): *Słownik etymologiczno-motywacyjny słowiańskiej zoonimii ludowej. Słowiańskie nazwy własne zwierząt domowych i udomowionych zwierząt dzikich w środowiskach wiejskich*. Tom III: Koty, psy. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- WARCHOŁ, S. (2014): *Słownik etymologiczno-motywacyjny słowiańskiej zoonimii ludowej. Słowiańskie nazwy własne zwierząt domowych i udomowionych zwierząt dzikich w środowiskach wiejskich*. Tom IV: Ssaki domowe, ptactwo domowe, zwierzęta hodowane w klatkach, udomowione zwierzęta dzikie. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- WARCHOŁ, S. (2016): *Słownik etymologiczno-motywacyjny słowiańskiej zoonimii ludowej. Słowiańskie nazwy własne zwierząt domowych i udomowionych zwierząt dzikich w środowiskach wiejskich*. Tom V: Frekwencyjny wykaz zoonimów w tomach I–IV. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Karel K o m á r e k (Olomouc)

**ŽANETA DVOŘÁKOVÁ: LITERÁRNÍ ONOMASTIKA.
ANTROPONYMA. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy,
Praha 2017, 291 s., ISBN 978-80-7308-732-6**

Po klasických, stále citovaných studiích (Hausenblas, 1976; Holý, 1995; Knapková, 1992) a mnoha dalších interpretačně i metodologicky zaměřených příspěvcích dostává nyní česká literární onomastika první souhrnnou knižní monografii, soustředěnou přednostně na antroponyma, ale výběrově i na další skupiny vlastních jmen v uměleckých textech. Autorka, dříve pod jménem Procházková, publikovala z literární onomastiky řadu článků a v této knize se pokusila o systematizaci relativně přitažlivé disciplíny, která se v důsledku koncepční a terminologické nejednoty mezi badateli u nás i v zahraničí bohužel někdy rozbíhá do nepřínosné subjektivní popisnosti.